

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

5.3 ท่านอยากให้รัฐบาลสนับสนุนในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

**แบบสำรวจความคิดเห็นและความตระหนักต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในการจัดการศึกษา**

คำชี้แจง : โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน หน้าข้อความที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของท่าน

1. เพศ ชาย หญิง
2. อายุ.....ปี
3. ระดับการศึกษา
 ประถมศึกษา มัธยมศึกษา/ปวช./ปวส. ปริญญาตรี
 สูงกว่าปริญญาตรี
4. ปัจจุบันท่านประกอบอาชีพอะไร
 รับราชการ ค้าขาย รับจ้าง เกษตรกร อื่น ๆ.....
5. ท่านมีบุตรหลานกำลังศึกษาที่โรงเรียนหรือไม่
 มี ไม่มี

ตอนที่ 2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

“การมีส่วนร่วม” ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ระบุว่าในการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (มาตรา 8) และในกระบวนการจัดการศึกษาให้ยึดหลักการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น

การกระจายอำนาจและการบริหารอย่างมีส่วนร่วมเป็นหลักการที่สำคัญของการศึกษา เป็นการเปิดกว้างให้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ชุมชน สถาบันทางสังคม ได้แสดงบทบาทเป็น “ทุนทางสังคม” และ “ทุนทางวัฒนธรรม” ให้แก่การศึกษา ได้ปฏิบัติภารกิจตรงในการจัดการความรู้และจัดการศึกษาให้แก่ลูกหลานของตนเอง

6. ท่านเห็นด้วยกับบทบัญญัติดังกล่าวหรือไม่อย่างไร

เห็นด้วย เพราะ

.....

ไม่เห็นด้วย เพราะ

.....

7. การเปิดโอกาสดังกล่าวตอบสนองความต้องการของท่านหรือไม่อย่างไร

ตอบสนอง เพราะ

.....

ไม่ตอบสนอง เพราะ

.....

ตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

การมีส่วนร่วม (Participation) คือ การที่องค์ประกอบต่าง ๆ ทั้งครู ผู้เรียน ผู้บริหารการศึกษา ผู้นำชุมชน หรือสมาชิกชุมชน มาร่วมดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยในการดำเนินการนั้นมีลักษณะของกระบวนการ (Process) มีขั้นตอนที่มุ่งหมายจะให้เกิดการเรียนรู้ (Learning) และมีพลวัต (Dynamic) คือมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ มีการแก้ปัญหาร่วมกันกำหนดแผนงานใหม่ ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืนในความสัมพันธ์ของทุกฝ่ายที่เข้าร่วม โดยหลักการและกระบวนการของ “การมีส่วนร่วม” ดังนี้

1. การระดมความคิด คือ การคิดค้นและวิเคราะห์ปัญหาร่วมกัน ในลักษณะของการร่วมคิด มิใช่จากฝ่ายหนึ่งฝ่ายเดียวบนพื้นฐานความศรัทธาว่าทุกคนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีศักยภาพ
2. การวางแผน คือ การนำสิ่งที่ร่วมกันคิดมากำหนดเป็นแผนปฏิบัติการร่วมกัน ด้วยการระดมทรัพยากรจากทุกฝ่าย (คน สิ่งของ งบประมาณ เวลา ฯลฯ)
3. การลงมือทำ คือ การนำแผนงานที่ได้ไปร่วมกันทำหรือแบ่งงานกันรับผิดชอบเพื่อให้เป็นไปตามแผนหรือเป้าหมายที่วางไว้
4. การติดตามประเมินผล คือ ร่วมกันติดตามงานที่ทำและแก้ไขที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงาน ร่วมมือกันคิดพัฒนาปรับปรุงให้งานดีขึ้น
5. การรับผลประโยชน์ร่วมกัน มีทั้งผลประโยชน์ทางรูปธรรมที่ต้องการให้เกิดตามกิจกรรมที่ทำนั้น และผลประโยชน์โดยอ้อม แต่มีความสำคัญมาก คือ การเรียนรู้จากการร่วมคิดร่วมทำและความสัมพันธ์ระหว่างภาคีที่พัฒนาไปสู่การมีส่วนร่วมที่สมานฉันท์เสมอภาค และเอื้ออาทรกันมากขึ้นเป็นลำดับ

8. ท่านเห็นด้วยกับข้อความข้างต้นหรือไม่

เห็นด้วย เพราะ

.....

ไม่เห็นด้วย เพราะ

.....

9. ท่านคิดว่าการจัดการศึกษาเพื่อบุตรหลานของเราเติบโตอย่างมีคุณภาพควรเป็นหน้าที่ของใครบ้าง

- ครู พ่อแม่ คนในครอบครัว ทุกคนช่วยกัน

10. โดยส่วนตัวแล้ว ท่านเชื่อหรือไม่ว่า ถ้าพ่อแม่ ครู และคนในชุมชนมีความเข้าใจกันและร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนไทย จะทำให้เด็กและเยาวชนไทยมีการเจริญเติบโต และเป็นคนที่มีคุณภาพมากขึ้น

เชื่อ เพราะ

.....

ไม่เชื่อ เพราะ

.....

ไม่แน่ใจ เพราะ

.....

11. ท่านคิดว่าแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างสถานศึกษากับชุมชนที่ระบุไว้ จะนำมาใช้กับชุมชนของเราได้หรือไม่

ได้ เพราะ

.....

ไม่ได้ เพราะ

.....

ไม่แน่ใจ เพราะ

.....

12. ถ้าสถานศึกษาของท่าน ขอให้ท่านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อคุณภาพของบุตรหลานของท่าน ท่านคิดว่าจะมีและ/หรือไม่มีปัญหาอะไรบ้าง (ทำเครื่องหมายได้มากกว่า 1 ช่อง)

- ไม่มีเวลา ไม่มีความรู้ความสามารถพอ คิดว่าไม่จำเป็น
 มีปัญหาด้านการเงิน มีปัญหาด้านการเดินทาง มีภาระต้องปฏิบัติ
 ไม่มีปัญหา พร้อมเสมอ อื่น ๆ

(ระบุ).....

13. ท่านต้องการความช่วยเหลือจากทางสถานศึกษาในด้านใดบ้าง (ทำเครื่องหมายได้มากกว่า 1 ช่อง)

- คำแนะนำเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 การจัดอบรมเกี่ยวกับสาระการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
 การประสานสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 อื่น ๆ

(ระบุ).....

14. ท่านสะดวกที่จะติดต่อกับทางโรงเรียนด้วยวิธีการใดบ้าง (ทำเครื่องหมายได้มากกว่า 1 ช่อง)

- ทางโทรศัพท์ ฝากจดหมายไปกับเด็ก มาพบครูที่โรงเรียน
 ฝากเป็นคำพูดให้นักเรียนไปบอก วิธีอื่น ๆ

(ระบุ).....

15. ถ้าสถานศึกษาขอให้ท่านสละเวลาเพิ่มอีกวันละประมาณ 10 นาที เพื่อดูแลบุตรหลานของท่านที่บ้าน หรือเชิญท่านมาพบปะที่โรงเรียนเป็นบางครั้งเพื่อปรึกษาหารือและหาแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ท่านมีความคิดเห็นอย่างไร

- ยินดีให้ความร่วมมือ
 ไม่สะดวกที่จะร่วมมือ
 ขอคิดดูก่อนแล้วแต่โอกาส
 จะพยายามสละเวลา
 อื่น ๆ (ระบุ)

.....

ขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ภาคผนวก ข
คำถามการจ้ดกลุ่มสนทนา (Focus Group)

คำถามการจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group)

1. การสนทนาสร้างความคุ้นเคย

1.1 แนะนำตนเอง

1.1.1 ผู้ดำเนินการสนทนากล่าวต้อนรับสมาชิก แนะนำตนเอง แนะนำผู้จัดบันทึกการสนทนาและแนะนำผู้อำนวยความสะดวก

1.1.2 ขอให้สมาชิกแนะนำตนเองสั้น ๆ เช่น ชื่ออะไร อยู่ที่ชุมชนนี้มากี่ปีแล้ว มีบทบาทอย่างไรในชุมชน ประทับใจชุมชนนี้อย่างไรบ้าง

1.2 อธิบายวัตถุประสงค์ของการจัดกลุ่มสนทนา

1.2.1 ต้องการศึกษเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันของชุมชนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงให้เกิดการร่วมมือกันของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนมากขึ้น

1.2.2 ขอให้แสดงความคิดเห็นโดยอิสระ เพราะจะไม่มี การอ้างอิงเป็นรายบุคคลว่าใครพูด แต่จะนำเสนอเป็นความคิดเห็นส่วนร่วม

1.3 ต้องขอบันทึกเทป เพราะอาจจะจดไม่ทัน แต่เทปนี้จะไม่นำไปเผยแพร่ที่ไหน นอกจากผู้ศึกษาจะนำมาเปิดฟังเพื่อสรุปความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ ให้ถูกต้องเท่านั้น

2. สภาพของการมีส่วนร่วมกันในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

2.1 ปัจจุบันความร่วมมือกันในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนมีลักษณะเป็นอย่างไร มีความร่วมมือกันมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

2.2 ใครเป็นแกนนำหลักในการสร้างความร่วมมือกันของชุมชนการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนแกนนำหลักดังกล่าวมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการสร้างความร่วมมือกันอย่างไรบ้าง

2.3 ชุมชนร่วมกันกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างไร ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง เพราะเหตุใด

3. ทักษะเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

3.1 เมื่อ 4-5 ปีที่ผ่านมาความร่วมมือของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร มีใครเป็นแกนนำที่ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชน บุคคลดังกล่าวมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการสร้างความร่วมมือกันอย่างไร เพราะเหตุใด

3.2 จากสภาพของความร่วมมือของชุมชนที่เป็นอยู่แตกต่างจากเมื่อ 4-5 ปีก่อนอย่างไรบ้าง เพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

3.3 ชุมชน พอใจกับสภาพของความร่วมมือของชุมชนในช่วงใด เพราะเหตุใด

4. ทักษะเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชนในการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

4.1 ชุมชนทราบความต้องการของชุมชนหรือไม่ว่าต้องการให้การจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนในลักษณะอย่างไร และเพื่ออะไร

4.2 ชุมชนมีความสนใจในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนมากน้อยเพียงใด และบุคคลในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนอย่างไร

4.3 ชุมชนมีความรู้เรื่องการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนอย่างไรบ้าง

4.4 ชุมชนมีใครบ้างที่เป็นวิทยากรหรือเป็นผู้ให้ความรู้แก่ชุมชน และสามารถให้ความรู้ได้ในเรื่องใดบ้าง และได้รับการตอบสนองจากชุมชนอย่างไร

4.5 ชุมชนมีจุดเด่นอย่างไรบ้างที่แสดงให้เห็นว่ามีศักยภาพเพียงพอที่จะมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

5. การจัดการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

5.1 ความรู้สึกเป็นเจ้าของ (ownership) ของชุมชน

5.1.1 ชุมชน คิดว่าใครคือเจ้าของในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน และชุมชนควรได้รับการสนับสนุนให้ชุมชนมีความรู้สึกว่าเป็นเจ้าของ ของการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนอย่างไร

5.1.2 ชุมชน คิดว่าใครควรมีบทบาทอย่างไรในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

5.2 ความเปิดเผย (openness) ในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

5.2.1 ชุมชน คิดว่าสิ่งที่ชุมชนให้ความสนใจและจับตามองชุมชนมากที่สุดในเรื่องใด เพราะอะไร

5.2.2 ชุมชน คิดว่าอะไรเป็นสิ่งที่สามารถเปิดเผยให้ชุมชนได้ร่วมรับรู้และเข้ามามีส่วนร่วมได้บ้าง เพราะอะไร

5.2.3 ชุมชน คิดว่าคนในชุมชนมีสิทธิ์ที่จะรับรู้หรือเกี่ยวข้องการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนมากน้อยเพียงใด เพราะอะไร

5.3 ความโปร่งใส (transparency) ในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

5.3.1 ชุมชน คิดว่าผู้นำชุมชนควรมีบทบาทอย่างไรในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

5.3.2 ชุมชน คิดว่าชุมชนแห่งนี้เป็นแหล่งที่เหมาะสมสำหรับชุมชนหรือไม่ เพราะเหตุใด

5.3.3 ชุมชน คิดว่าแนวทางในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนในปัจจุบันมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับชุมชนหรือไม่ เพราะเหตุใด

5.4 การตรวจสอบและความรับผิดชอบ (accountability) ของชุมชน

5.4.1 ชุมชน คิดว่าชุมชนควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน ที่ได้ร่วมกันกำหนดหรือไม่ อย่างไร

5.4.2 ชุมชน คิดว่าชุมชนควรตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนหรือไม่ อย่างไร และใครควรแสดงความรับผิดชอบต่อหรือควรถูกตำหนิ ถ้าไม่สามารถจัดการตามแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนให้ได้ผลตามความต้องการของชุมชน

6. เจื่อนใจของชุมชนที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน

6.1 เจื่อนใจและบริบททางสังคมในชุมชน

6.1.1 ชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจอะไรบ้าง และมีการถ่ายทอดภูมิปัญญานั้น อย่างไร

6.1.2 ชุมชนมีเป้าหมายในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนอย่างไร มีส่วนร่วมในการกำหนดและรับรู้เป้าหมายร่วมกันมากน้อยเพียงใด และใช้วิธีการใด

6.1.3 ลักษณะวิถีชีวิตของชุมชนอะไรบ้างที่ส่งเสริม และเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

6.1.4 เมื่อกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน ชุมชนคิดว่าการมีส่วนร่วมควรมีความหมายว่าอย่างไร ใครควรเป็นหลักในการทำให้เกิดการมีส่วนร่วมเพราะอะไร

6.2 เจื่อนใจและบริบททางเศรษฐกิจในชุมชน

6.2.1 สภาพเศรษฐกิจของชุมชนเป็นอย่างไร มีผลต่อทัศนคติต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนอย่างไร และทำให้ลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างไร

6.2.2 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนขึ้นอยู่กับสภาพทางเศรษฐกิจมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

6.3 เจื่อนใจและบริบททางการเมืองในชุมชน

6.3.1 ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งที่ผ่านมา คนในชุมชนไปออกเสียงเลือกตั้งมากน้อยเพียงใด ส่วนใหญ่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ได้รับเลือกในปัจจุบันหรือไม่ ผลของการเลือกตั้งกล่าวส่งผลต่อการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนในชุมชนหรือไม่อย่างไร

6.3.2 ลักษณะของการปกครองท้องถิ่นในชุมชนเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนอย่างไรหรือไม่ เพราะอะไร

6.3.3 องค์การบริหารส่วนตำบลมีบทบาทหรือไม่อย่างไรต่อการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน ให้การสนับสนุนหรือคัดค้านอย่างไร เพราะเหตุใด

6.3.4 ผู้นำของชุมชนแสดงบทบาทในการปกครองท้องถิ่นอย่างไร มีความเป็นกันเองหรือแสดงอำนาจเชิงเผด็จการ และบทบาทดังกล่าวมีผลต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษาอย่างไร

6.3.5 เมื่อเกิดปัญหาในชุมชน เคยมีการรวมตัวกันเพื่อดำเนินการแก้ปัญหาหรือไม่อย่างไร เพราะเหตุใด

6.4 เจื่อนใจและบริบททางวัฒนธรรมในชุมชน

6.4.1 ชุมชนมีประเพณี หรือวัฒนธรรมอะไรบ้างที่มีลักษณะของการร่วมมือกันในการจัดกิจกรรม และร่วมมือกันในลักษณะใด อย่างไร และใครเป็นผู้นำ และคนในชุมชนมีบทบาทอย่างไรบ้างในการร่วมมือกันดังกล่าว และเรียกการร่วมมือในลักษณะนี้ว่าอะไร

7. นโยบายการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนที่มีผลต่อการกำหนดการมีส่วนร่วมของชุมชน

7.1 ชุมชน ทราบนโยบายในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนจากใคร เห็นด้วยหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด และเห็นว่าการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน มีความหมายว่าอย่างไร

7.2 คณะกรรมการชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนอย่างไรบ้าง

8. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

8.1 การเกิดขึ้นของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนมีความเป็นมาอย่างไร

8.1.1 ผู้ปกครองและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่ อย่างไร ถ้ามีเกิดขึ้นได้อย่างไร ใครมีบทบาทสำคัญที่ทำให้เกิดขึ้น และมีการดำเนินการอย่างไร อะไรเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

8.1.2 ชุมชนมีการร่วมกำหนดเป้าหมายการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนหรือไม่ อย่างไร

8.2 การดำรงอยู่ของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

8.2.1 การที่จะให้การมีส่วนร่วมของชุมชนดำเนินต่อไป แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องควรแสดงบทบาทอย่างไร

8.2.2 อะไรบ้างที่ช่วยให้การมีส่วนร่วมของชุมชนดำรงอยู่

8.2.3 ชุมชนรับฟัง และร่วมแสดงความคิดเห็นต่อการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนหรือการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

9. ทักษะ และความต้องการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

9.1 ชุมชน คิดว่าหน่วยงานใดบ้างที่ควรมีส่วนในการสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน เพราะเหตุใด

9.2 ถ้าจะให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน ใกล้ชิดกันมากขึ้น หรือมีประสิทธิภาพมากขึ้น ชุมชน มีความเห็นว่าตนเองต้องปฏิบัติอย่างไร และควรให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในลักษณะอย่างไร

10. ปัญหาในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

10.1 ชุมชนเห็นว่า อะไรในชุมชน หรือในท้องถิ่นที่เป็นอุปสรรคและเป็นปัญหาต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

10.2 ชุมชนเห็นว่า อุปสรรคและปัญหาดังกล่าวจะแก้ไขหรือคลี่คลายได้อย่างไร

ภาคผนวก ค
กำหนดการฝึกอบรม

กำหนดการอบรม
หลักสูตรการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน
วันที่ 15-18 สิงหาคม 2553
ณ หอประชุมเกษตรอำเภอเนินสง่า อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

วันที่ 15 สิงหาคม 2553

08.30-09.00 น.	- ลงทะเบียน
09.00-11.00 น.	- พิธีเปิดการอบรม - ปฐมนิเทศ แนะนำตัว และความคาดหวังของการอบรม - ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการอบรม / เตรียมความพร้อมและ สร้างความสำเร็จกับกลุ่มผู้เข้าอบรม - ประเมินผลการอบรม
11.00-12.00 น.	- การบรรยาย เรื่อง “เทคนิคการสร้างพลังชุมชน โดย การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและบทบาทของวิทยากร กระบวนการเรียนรู้”
12.00-13.00 น.	- รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-16.00 น.	- การประชุมปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดเป้าหมายของชุมชน การวิเคราะห์สภาพการณ์ที่สำคัญของชุมชนจากประสบการณ์ การกำหนดเป้าหมายอนาคตของชุมชน
16.00-16.30 น.	- ส่งสาส์นถึง “เพื่อนซี้” ของคุณ
18.00- 19.00 น.	- รับประทานอาหารเย็น

วันที่ 16 สิงหาคม 2553

08.30-09.00 น.	- ลงทะเบียน - สาส์นรักจากเพื่อนซี้ - ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา
09.00-12.00 น.	ขั้นตอนที่ 2 การประเมินสภาพปัญหาและวิเคราะห์ปัญหา ชุมชน การสำรวจและรวบรวมข้อมูลชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลทุนทางสังคม
12.00-13.00 น.	- รับประทานอาหารกลางวัน

13.00-16.00 น.	ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวิสัยทัศน์ และยกร่างแผนแม่บท วิสาหกิจชุมชน การก่อตั้งสภาชุมชนและกำหนดบทบาท หน้าที่
16.00-16.30 น.	- ส่งสาส์นถึง “เพื่อนซี้” ของคุณ
18.00- 19.00 น.	- รับประทานอาหารเย็น
วันที่ 17 สิงหาคม 2553	
08.30-09.00 น.	- ลงทะเบียน - สาส์นรักจากเพื่อนซี้ - ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา
09.00-11.00 น.	ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดวิสัยทัศน์ และยกร่างแผนแม่บท วิสาหกิจชุมชน การก่อตั้งสภาชุมชนและกำหนดบทบาท หน้าที่ (ต่อ)
11.00-12.00 น.	ขั้นตอนที่ 4 การศึกษาดูงานชุมชนเข้มแข็ง
12.00-13.00 น.	- พักรับประทานอาหารกลางวัน
13.00-16.00 น.	ขั้นตอนที่ 5 การกำหนดแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนและ จัดทำแผนปฏิบัติการ
16.00-16.30 น.	- ส่งสาส์นถึง “เพื่อนซี้” ของคุณ
18.00- 19.00 น.	- รับประทานอาหารเย็น
วันที่ 18 สิงหาคม 2553	
08.30-09.00 น.	- ลงทะเบียน - สาส์นรักจากเพื่อนซี้ - ทบทวนบทเรียนที่ผ่านมา
09.00-12.00 น.	ขั้นตอนที่ 6 การดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการและ การทำงานเป็นทีม
12.00-13.00 น.	- รับประทานอาหารกลางวัน
13.00-16.00 น.	ขั้นตอนที่ 7 การติดตามประเมินผลโดยชุมชน - การนำเสนอผลการดำเนินงานหลังการอบรม
16.00-16.30 น.	- ที่สุดของรุ่น / พบกับเพื่อนซี้ ของคุณ - ประเมินผลการอบรม - พิธีเสกัญญา / สายใยแห่งความผูกพัน - ปิดการอบรม

ภาคผนวก ง
บทความการนำเสนอผลงานวิชาการ

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน
 ในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยภูมิ
 The Community Participation Development
 to Provide Master Plan of Community Enterprise in Chaiyaphum Province

วีชรยุทธ บุญมา
 นารีรัตน์ ศรีอุทัย

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ พ.ศ. 2553

บทคัดย่อ

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยภูมิ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน จังหวัดชัยภูมิเป็นการวิจัยและพัฒนาใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเป็นเครื่องมือ ดำเนินการเก็บข้อมูลกับชุมชน 2 แห่ง ในเขตอำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ

สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนประสบกับปัญหาด้านจำนวนของผู้เข้ามามีส่วนร่วมสืบเนื่องจาก ชุมชนไม่เห็นความสำคัญและขาดความตระหนักในบทบาทดังกล่าวและชุมชนมองว่าแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนเป็นบทบาทและภาระหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้กับชุมชน

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนเริ่มต้นจากการที่ชุมชนค้นหาวិธีการที่ให้ความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนัก โดยใช้ฐานของแกนนำ นักวิชาการ เครือข่ายชุมชนต้นแบบเข้าร่วมผลานการพัฒนา ซึ่งผลของกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วม ชุมชนมีความพึงพอใจ และร่วมสร้างพันธะสัญญาร่วมกันในการขยายผลเพื่อให้การมีส่วนร่วมของชุมชนมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เครือข่ายชุมชนส่งผลต่อความมั่นใจ และเข้าใจถึงแนวทางการดำเนินกิจกรรมจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน แต่ต้องการชุมชนที่เลี้ยงคอยให้ข้อเสนอแนะและเสริมสร้างกำลังใจ

กระบวนการพัฒนาเริ่มจากเทคนิคสามผสาน ได้แก่ นักวิชาการ นักพัฒนา และแกนนำชุมชนร่วมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักร่วมกัน และให้ชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมภายใต้พันธะสัญญาร่วมของชุมชน

ข้อเสนอเชิงนโยบายคือชุมชนต้นแบบสร้างเครือข่ายโดยทำหน้าที่เป็นชุมชนที่เลี้ยงให้กับชุมชนที่ประสบกับปัญหาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศสู่ความสมดุลและยั่งยืน ต้องเริ่มจากการพัฒนาคุณภาพคนให้มีความรู้ คุณธรรม จิตสำนึกสาธารณะ และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง นำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชนและระหว่างชุมชน เป็นพลังของการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) และถือว่าชุมชนเป็นทุนทางสังคมที่มีความสำคัญในการเป็นกลไกผลักดันการพัฒนาประเทศให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ (จุฑามาศ

จรัญญาพร, 2547) แต่ปัจจุบันชุมชนส่วนใหญ่มีศักยภาพที่ไม่พร้อมจะแข่งขันทางการค้าทั้งภายในและระหว่างประเทศ สมควรได้รับการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญา ทั้งการสร้างรายได้การช่วยเหลือซึ่งกัน ดั้งนั้นการพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการ และการพัฒนารูปแบบของวิสาหกิจชุมชนที่ส่งผลให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนให้มีความเข้มแข็งพร้อมการแข่งขันทางการค้าในอนาคต อีกทั้งการพัฒนาทักษะความรู้ในการบริหารจัดการ สมควรให้มีการส่งเสริมความรู้และภูมิปัญญาด้านการสร้างรายได้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2548)

กระบวนการที่ดำเนินการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนที่ผ่านมา เป็นกระบวนการที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ในการสร้างความเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วเป็นเหตุให้ผลผลิตของการพัฒนาต้องล่มสลาย (เสรี พงศ์พิศ, 2548) เกิดจากการทอดทิ้งชุมชน กระบวนการศึกษามีได้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสังคมจึงไม่รู้จริงกับปัญหาของชุมชน (ประเวศ วะสี, 2548) กระบวนการที่ใหม่จึงต้องเข้าใจ “วิสาหกิจชุมชนแบบองค์รวม” มีกระบวนการที่ต่อเนื่องจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในชุมชน (เสรี พงศ์พิศ, 2548) การลงมือกระทำการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนร่วมกับชุมชนเป็นวิธีการที่ดี ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้วิถีชีวิตและธรรมชาติของชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชน จึงเป็นกระบวนการมองเห็นความสำคัญของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมของชุมชน (กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม , 2552) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการโดยใช้แผนแม่บทจึงเป็นหลักการที่สำคัญ ที่ประชาชนได้มีโอกาสเข้าไปกำหนดรูปแบบ ตัดสินใจดำเนินการ สนับสนุนและส่งเสริม และร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการ (ยงยุทธ พนาสินธุ์, 2546) การส่งเสริมการมีส่วนร่วม จะทำให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการเรียนรู้ โดยสามารถจัดความต้อโอกาสออกไป เป็นหลักการสำคัญของการศึกษาตลอดชีวิต (สุมาลี สังข์ศรี, 2548) การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเสริมกับระบบคุณค่าของสังคมไทยให้ชุมชนเข้มแข็ง และพร้อมจะปรับตัวให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาข้าราชการพลเรือน, 2551)

ความสำคัญและปัญหาที่กล่าวมา การพัฒนาชุมชนโดยมุ่งไปที่การให้ชุมชนได้แสดงออกซึ่งศักยภาพของการมีส่วนร่วมของชุมชนเอง เพื่อพัฒนาแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนของตน ให้มีคุณภาพ โดยกำหนดขอบเขตที่การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน จึงถือเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และชุมชนสามารถในแผนแม่บทดังกล่าวเป็นเข็มทิศในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยภูมิ

ขอบเขตของการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ชุมชน จำนวน 2 แห่ง ในเขตพื้นที่อำเภอเนินสง่า จังหวัดชัยภูมิ
2. ด้านเนื้อหา ได้แก่ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน
3. ด้านเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ ตุลาคม 2552 – กันยายน 2553

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research : PAR) เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนโดยเน้นที่ชุมชนเป็นผู้สร้างและสรุปองค์ความรู้เอง สรุปได้ดังแผนภาพ

คำสำคัญ

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักของชุมชนให้เป็นที่ไปในทิศทางที่ดีขึ้น และชุมชนสามารถใช้ความรู้ ความเข้าใจเพื่อสร้างแผนงานให้เกิดขึ้นบนความร่วมมือกันของสมาชิก ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ

แผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน หมายถึง แผนหลักการดำเนินการวิสาหกิจชุมชน ที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน ที่ร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหา และเรียนรู้ เพื่อให้ชุมชนรู้และเข้าใจตนเอง โดยการสำรวจข้อมูลปัญหาและศักยภาพ เป็นเครื่องมือทำให้เกิดการทบทวนตนเองโดยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อกำหนดอนาคตและทิศทางการพัฒนาตนเอง โดยยึดคนในชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา มีความสัมพันธ์กับภาคีการพัฒนาแบบเป็นหุ้นส่วนการพัฒนา

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยที่กลุ่มคนจำนวนหนึ่งซึ่งประกอบด้วย นักวิชาการ นักพัฒนา แกนนำชุมชน และสมาชิกในชุมชน เข้ามาศึกษาปัญหาโดยกระทำร่วมกันผ่านกระบวนการวิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ และเป็นการเริ่มต้นของกลุ่มคนที่อยู่กับปัญหา ค้นหาปัญหาที่ตนเองประสบอยู่โดยใช้กระบวนการกลุ่มในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติและการสะท้อนผลการปฏิบัติร่วมกัน อันจะทำให้สมาชิกเกิดความรู้ ตระหนักเกี่ยวกับปัญหา และสามารถนำไปสู่การปรับปรุงสภาพของชุมชน ท้องถิ่นให้ดีขึ้น

การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ชุมชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นเพื่อแสวงหาทางเลือก และการตัดสินใจต่าง ๆ เกี่ยวกับโครงการที่

เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ตั้งแต่เริ่มต้น จนสิ้นสุดกระบวนการเพื่อให้เกิดการรับรู้ เรียนรู้และปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกัน

ประโยชน์ที่ได้รับ

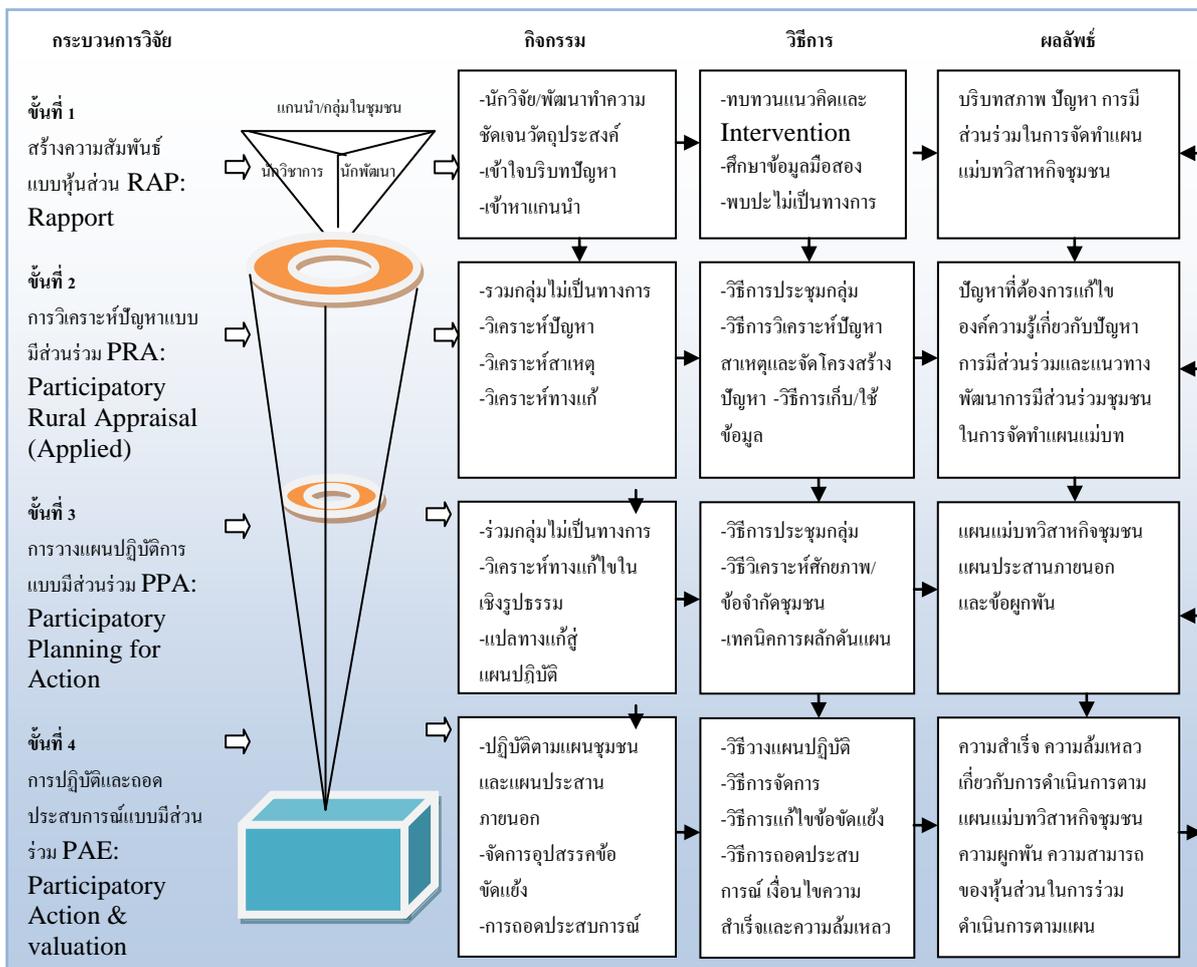
ประโยชน์เชิงวิชาการ ได้ข้อมูลสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนที่เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการพัฒนาท้องถิ่น และได้แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน ซึ่งชุมชนอื่นที่ประสบปัญหาวิสาหกิจชุมชนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพและบริบทในแต่ละแห่งต่อไป

ประโยชน์เชิงปฏิบัติ กระบวนการวิจัยส่งผลต่อชุมชนกลุ่มเป้าหมาย ได้รับการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ที่ชุมชนเป็นผู้จัดการกับข้อมูล จัดเก็บข้อมูล นำข้อมูลมาเพื่อเป็นฐานในการระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน นำเสนอปัญหาและหาทางแก้ไข ดำเนินการตามแผนภายใต้กระบวนการกลุ่มร่วมกันรับผิดชอบผลที่เกิดจากการดำเนินการและการแก้ไขปัญหา ปรับปรุงและนำเสนอทางเลือกใหม่เพื่อให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้น เป็นการเพิ่มทักษะและคุณลักษณะที่ติดตัวชุมชน ชุมชนสามารถนำทักษะประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนประเภทอื่น ๆ ต่อไป และ หลังกระบวนการวิจัยเสร็จสิ้น ทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์โดยตรงจากโครงการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมนำเสนอและปฏิบัติการตามแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนจนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และได้รับผลตอบแทนร่วมกันนำไปสู่ความสัมพันธ์ที่ดีและความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development - R & D) โดยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) (สิทธิรัฐ ประพุทธนิตินิตสาร: 2546) แบ่งเป็น 2 ชั้น คือ ชั้นแรก ศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนจังหวัดชัยภูมิ ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร และการวิจัยเชิงสำรวจ ชั้นที่สองการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน ใช้การวิจัยภาคสนาม

การศึกษาเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจเป็นการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ (primary source) และทุติยภูมิ (secondary source) ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบงาน และลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ สังเกต ส่วนการวิจัยภาคสนามเป็นลงเก็บข้อมูลในพื้นที่ชุมชน ด้วยวิธีการเก็บตัวอยู่กับชุมชน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ การสังเกต การสนทนากลุ่ม กระบวนการวิจัยอาศัยแกนนำชุมชน นักวิชาการ และนักพัฒนา สรุปได้ดังแผนภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการ ลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งจัดกระทำควบคู่ไปกับกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลและขั้นตอนสุดท้ายนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปเขียนรายงานการวิจัย

1. การลดทอนข้อมูล (Data reduction) ผู้วิจัยนำข้อมูลภาคสนาม (Field note) มาวิเคราะห์ลงหัวข้อที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา เช่น การดำเนินกิจกรรม/โครงการ ปัญหา อุปสรรค การแก้ไขปัญหา ปัจจัยที่เอื้อและเป็นอุปสรรค เป็นต้น

2. การตรวจสอบข้อมูล การลงพื้นที่เก็บข้อมูลในภาคสนาม ผู้วิจัยเน้นวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจสอบเอกสาร การสนทนากลุ่ม เป็นต้น การตรวจสอบความตรงของข้อมูลได้ทำควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Data triangulation) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลเดียวกันจากเวลา สถานที่ และแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน และทำการตรวจสอบควบคู่ไปกับบันทึกการสังเกตพฤติกรรมและกิจกรรมต่าง ๆ (Field notes) สำหรับผลการตอบแบบสอบถาม แบ่งการตรวจสอบเป็น 2 ส่วน คือ โดยผู้วิจัยเอง และการตรวจสอบโดยผู้รู้ในชุมชนจำนวน (Key informants) 5 ท่าน สำหรับเกณฑ์การคัดเลือกผู้รู้ในชุมชน คือ 1) เป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนมาไม่น้อยกว่า 10 ปี และรู้รายละเอียด

เกี่ยวกับบุคคลและกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชนเป็นอย่างดี 2) เป็นผู้ที่บุคคลในชุมชนให้การยอมรับว่ามี ความเป็นกลาง ไม่มีความฝักใฝ่ทางการเมืองหรือตำแหน่งทางการเมือง 3) เป็นผู้ที่อยู่อ้อมอ้อมดีและ ยินดีให้ความร่วมมือโดยเห็นแก่ประโยชน์ของชุมชน 4) เป็นผู้ที่มีบุคลิกตรงไปตรงมา กล่าวพูด กล่าว แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ 5) เป็นผู้ที่มั่นใจว่าสามารถเก็บความลับได้ดี และไม่ได้รับผลกระทบ โดยตรงจากการวิจัยนี้

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลหลายลักษณะและทำการวิเคราะห์ ข้อมูลควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการตรวจสอบความตรงของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยการตีความสร้างข้อสรุปจากข้อมูลภาคสนาม (Field notes) ที่เก็บรวบรวมมาได้ วิเคราะห์หามองหาความหมาย ความคล้ายคลึง ความแตกต่างในลักษณะของสมมติฐานย่อย ๆ แล้วทดสอบสมมติฐานจนได้ข้อยืนยันที่ชัดเจนจากข้อสรุปย่อยไปสู่ข้อสรุปใหญ่

ผลการวิจัย

1. สภาพการณ์มีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนตามกรอบ PAR ขึ้น การสร้างความสัมพันธ์ (RAP) ที่ชุมชนเป็นผู้ร่วมวิจัยหาข้อมูลด้วยชุมชนเอง พบว่า ชุมชนประสบกับ ปัญหาด้านจำนวนของผู้เข้ามาแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนบท วิเคราะห์ของชุมชน คือ ชุมชนเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทอยู่ในระดับ ต่ำ เหตุผลคือชุมชนมีภาระงานที่ต้องหาเลี้ยงชีพในชีวิตประจำวัน ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจ และ ขาดความตระหนักในบทบาทการมีส่วนร่วม และชุมชนมองว่า แผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนเป็นบทบาท และภาระหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการให้กับชุมชน

2. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนขึ้นแรกการวิเคราะห์ปัญหาแบบมีส่วนร่วม(PRA) โดย เทคนิคสามประสาน พบว่า ชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการมีส่วนร่วม ได้ แนวทางในการพัฒนา คือ “การอบรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน” ใช้ชุมชนต้นแบบและชุมชนที่ต้องการการพัฒนาเข้ารับการฝึกอบรมร่วมกัน ผลจากการฝึกอบรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานพบว่าชุมชนทั้งสองแห่งมี ความรู้ความเข้าใจสูงขึ้น ผลผลิตที่ได้จากการอบรมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานคือ “แผนแม่บทวิสาหกิจ ชุมชนกลุ่มสตรีทอเสื่อกก” และ “แผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนกลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์” ของชุมชนที่หนึ่ง และสองตามลำดับ ขั้นที่สอง ขั้นของการวางแผนปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PPA) โดยการใช้เทคนิค การสร้างพันธะสัญญาร่วมกัน ขั้นตอนและกระบวนการดังกล่าวส่งผลต่อความพึงพอใจของชุมชน ชุมชนแสดงบทบาทการมีส่วนร่วมสูงขึ้น โดยดูจากยอดสมัครของสมาชิกของชุมชนมีจำนวนเพิ่มขึ้น หลังจากเข้าสู่ขั้นของการปฏิบัติตามแผน กรณีของชุมชนที่สองมีความมั่นใจมากขึ้นกับการดำเนิน กิจกรรมตามแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน แต่ยังคงต้องอาศัยชุมชนพี่เลี้ยงคอยให้ข้อเสนอแนะแนวทาง และเสริมสร้างกำลังใจ ขั้นที่สาม การปฏิบัติและถอดประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม (PAE) พบว่า ผล จากการดำเนินการตามแผนชุมชนแรกมีความพึงพอใจต่อผลงานที่ชุมชนร่วมกันผลิตขึ้น ส่วนชุมชนที่ สองยังคงประสบกับปัญหาการตลาด และปัญหาการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้สนองต่อความต้องการของ ผู้บริโภค ประเด็นดังกล่าวชุมชนจะนำไปแผนงานและประเด็นในการหาทางแก้ไขต่อไป สรุป ชุมชนมีความพึงพอใจกับกระบวนการสร้างแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชนและกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เป็นขั้นตอน

3. กระบวนการพัฒนาเริ่มจากเทคนิคสามผสานได้แก่ การสรรหาแกนนำ นักวิชาการ และชุมชน ร่วมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักร่วมกัน และให้ชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมภายใต้พันธะสัญญาร่วมของชุมชน เริ่มจาก RAP ⇨ PRA ⇨ PPA ⇨ PAE

4. ข้อเสนอเชิงนโยบายคือชุมชนต้นแบบสร้างเครือข่ายทำหน้าที่เป็น “ชุมชนพี่เลี้ยง” ให้กับชุมชนที่ต้องการความช่วยเหลือด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทาง และให้ความมั่นใจ

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. 2549. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554). กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- คณะกรรมการพัฒนาข้าราชการพลเรือน, สำนักงาน. 2551. ยุทธศาสตร์การพัฒนข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2552-2556. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาข้าราชการพลเรือน.
- จุฬามาศ จริญญาพร. 2547. การวิเคราะห์จุดคุ้มทุนเพื่อพัฒนาธุรกิจ SMEs. กรุงเทพมหานคร. คณะบัญชี มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ประเวศ วะสี. 2548. ประชาคมตำบลยุทธศาสตร์ เพื่อเศรษฐกิจพอเพียงศีลธรรมและสุขภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มติชน.
- ยงยุทธ พนาสนธิ. 2546. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการศึกษา. วิทยากร 102. 2 : 17-27.
- เลขาธิการวุฒิสภา, สำนักงาน. 2548. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548. กรุงเทพมหานคร : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สิทธิรัฐ ประพุทธนิตสาร. 2546. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. เชียงใหม่ : วนิดา เพรส.
- เสรี พงศ์พิศ. 2548. ชุมชนเรียนรู้อยู่เย็นเป็นสุข. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พลังปัญญา.
- ส่งเสริมอุตสาหกรรม, กรม. 2552. ประเด็นเชิงยุทธศาสตร์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชน. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.
- สุมาลี สังข์ศรี. 2548. การพัฒนาชุมชนเมืองแห่งการเรียนรู้สำหรับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

ภาคผนวก จ
ภาพการจัดกิจกรรมต่างๆ

ภาคผนวก

ตัวอย่าง บรรยายภาคการปฏิบัติกิจกรรมตามแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน

ภาคผนวก

การคัดเลือกชุมชน (Field) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บท

ภาคผนวก

การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่สอง เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บท
วิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)
โดยการสัมภาษณ์ (Interview)

ภาคผนวก

การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่สอง เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บทวิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) การสนทนากลุ่ม (Focus group)

ภาคผนวก

การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่สอง เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนใจการทำแผนแม่บท
วิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)
การสนทนากลุ่ม (Focus group) (ต่อ)

ภาคผนวก

การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่สอง เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บท
วิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)
การสนทนากลุ่ม (Focus group) (ต่อ)

ภาคผนวก

การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่สอง เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บท
วิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)
การสนทนากลุ่ม (Focus group) (ต่อ)

ภาคผนวก

การเก็บรวบรวมข้อมูลระยะที่สอง เพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดทำแผนแม่บท
วิสาหกิจชุมชน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research)
การสนทนากลุ่ม (Focus group) (ต่อ)

